

De Vensterbank van Jolanda Schouten

Ter gelegenheid van de presentatie van het werk van Jolanda Schouten
op de stoep van De Vensterbank
Amersfoort, 17 februari 2019
door Gerard de Kleijn

Dames en heren,

Als Jolanda Schouten bijna klaar is in haar atelier met haar aquarel op zo'n groot vel papier, op de grond, dan pakt ze een bekertje water en gooit dat over het werk, platsch, en sluit daarna gauw de deur. Klaar.

Het mag niet te 'af' worden. Pas de volgende dag ziet ze wat het geworden is.

En daarom bestaat de openingshandeling vandaag uit het smijten van een emmer water tegen de ramen van de Vensterbank. Maar voor het zover is, eerst iets over de plaats van het werk van Schouten in de kunstgeschiedenis. Ik zal iets zeggen over het motief van de tuin, het oog voor het nietige en het symbool van memento mori.

Tuin

Jolanda Schouten vindt haar inspiratie in haar drie tuinen, haar volkstuin, achtertuin en voortuin. Deze tuinen zijn voor haar heel belangrijk, lees ik in het interview dat Jantine Kremer met haar had (te lezen op de website van De Vensterbank).

De tuin staat in de kunstgeschiedenis voor: beslotenheid. Het is de hortus conclusus.

Dat is al begonnen in de Hof van Eden. In die Hof bestond nog geen kapitalisme, geen populisme. De tuin is afgescheiden van de wilde natuur, de wilde dieren, en ook gescheiden van de stad, de handel. Wie zich wil terugtrekken uit de wereld van geld en macht, die kan in de tuin terecht. In de middeleeuwen was dat de ommuurde kloostertuin.

In de beeldende kunst bestaat de tuin in vele varianten, stille varianten en exuberante varianten. De Tuin der Lusten van Jeroen Bosch is wel een van de beroemdste exuberante variant (1503).

Jolanda Schouten zoekt het meer in de stille variant, de teruggetrokken variant, slow art.

Haar werk drukt een heel andere waarde uit, dan de heersende waarde van omloopsnelheid en scoringsdrift. Ze zoekt haar tuinen op, zoals ze haar atelier opzoekt; om zich terug te trekken, af te zonderen.

Goethe zei eens: "Wat het schild is voor de schildpad, is het atelier voor de kunstenaar."

Het nietige

Vorig jaar was ik in Wenen in een fraai traditioneel museum Albertina, en stond plotseling oog in oog met een grote graspol. Geaquarelleerd in allerlei tinten groen.

Dan kijk je op het tekstbordje, bleek het een werk van grootmeester Albrecht Dürer te zijn. De grote pol. *Das grosse Rasenstück*. Ook uit 1503! Met heel veel aandacht voor het onooglijke geschilderd.

Toen ik het werk van Jolanda Schouten zag, moest ik daar aan denken. Zij geeft in haar werk ook die aandacht aan stengels en bladeren.

Eeuwen na Dürer kwam deze aandacht terug bij Corot en Van Gogh. Aandacht voor kreupelhout. Close ups van wortels en lage begroeiing. Er is zelfs een term gemunt voor dit subgenre in de kunstgeschiedenis: 'sous-bois'.

Jenny Reynaerts schrijft hierover in de catalogus *The man and the earth*, over Van Gogh: "In painting a sous-bois he would delve into its inner secrets, not to dissect natural laws, but to reveal a creative concept, if not a creator." (Milaan, 2014)

Het blijft apart, dat Jolanda dat nietige op hele grote vellen schildert.

Memento mori

Anders dan bij Dürer, zijn de planten bij Schouten uitgebloeid, verdord.

De hyacinten en de eucalyptus ogen niet zo fris meer, hebben de tijd ondergaan.

Het verdorde gras en de uitgebloeide paardenbloem staan in de kunstgeschiedenis symbool voor memento mori. Gedenk te sterven. Alles is ijdelheid.

Bij Schouten is dat geen fatalistisch memento mori, wat doet het er toe, je gaat toch dood, maar eerder een levenslustig memento mori. Je gaat ooit dood, dus geniet ervan.

De levenslust van een Jan Wolkers, bijvoorbeeld in zijn boek *Doodshoofdvliender*.

Wolkers had ook zo'n gedetailleerde interesse in de natuur en in de dood.

Filosoof Peter Sloterdijk heeft wel eens een definitie gegeven van wat kunst is.

"Kunst is een oefening in leven", en ik denk dat die definitie ook op het werk van Jolanda Schouten van toepassing is.

Carpe diem en memento mori liggen heel dicht bij elkaar.

Als ik deze drie nu bij elkaar optel, het motief van de tuin, de aandacht voor het onooglijke en het memento mori, dan kom ik uit bij een gedicht van Pablo Neruda.

Toen ik het woud had uitverkoren
om van te leren hoe ik moet bestaan,
blad na blad,
heb ik nog meer lessen genomen
en leerde wortel te zijn, diepe poel
zwijgende aarde, glasheldere nacht
en langzaam meer en meer
het hele woud.

(Memorial de la Isla Negra)

Platsch